

ואלה שמות, אמר רבי יוסי יש בני אדם ששמותיהן נאין ומעשיהן כעורין ויש שמותיהן נאין ומעשיהן נאין, ויש שמותיהן נאין ומעשיהן נאין, ויש שמותיהן נאין ומעשיהן נאין

מנחם בנמניא ע"פ

ותהר לאה ותלד לבן ותקרא שמו ראובן כי אמרה כיראה יהוה בעיני כי עתה יאהבני אישי ותהר עוד ותלד בן ותאמר כירשמע יהוה כירשנאה אנכי לג ויתן לי גם את זה ותקרא שמו שמעון ותהר עוד ותלד בן ותאמר לו עתה הפעם ילה אישי אלי כירגלתי לו שלשה בנים עלי כן קרא שמו לוי ותהר עוד ותלד בן ותאמר הפעם אודה את יהוה עלי כן לה קרא שמו יהודה ותעמד מלדת:

פרש ר"א

כמו שידוע מענין השם המורה על המהות ומאחר שהשם בא על המהות אין כאן דבר גשמי. כי אין השמות באים על הגשמות רק על המופשט מן הגשמי, והכל מבואר כאשר תבין הדברים אשר אמרנו כי הכל מיוסד על שורש האמת.

מהר"י זקן מ"י פ"ב

הנה ידוע משארז"ל (ברכות ז' ע"ב) לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בחרן ח"ת שמות חלל שמות כי בלחם השם הוא עלם הנפש של האדם והרציה מדכתיב (בראשית פרשה ז') ויקרא האדם שמות וכתב וכל אשר יקרא לו האדם

נפש חיה הוא שמו. ולשון נפש חיה קשה דהול"ל להנפש חיה חלל שהדבר מבואר שקריחת השם לח היה כפי ההודמון והכבד צפיו שם בעלמא חלל כפי שדא שרשו בעולם העליון היכן החי נלחז בשרשו כן קרא לו השם ע"י לירופי חותיות של חותו עולם שבו לחיותו וז"ש אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו העלמי הראוי לו ע"י לירופי חותיות מעולם שנלחז שם בשרשו וכי"צ בלחם שהשם הוא עלם הנפש שלו הנלחז בשרשו העליון. והו הענין בכפילת השמות חברה

חברה הרחוק מורה על עלם הנפש שרשו העליון שם עיקר מדור הנשמה רק משתלשל ממנה מקלטה בגוף חברה חברה פסיק טעמי' בגוי' ר"ל צין חברה דלעילא שהוא הנפש בשרשה בעולם העליון וצין חברה השני כשהיא מלוכשת בגוף בקלה האחרון שלה יש הפסק בגוי' שהגוף הוא מפסיק שלא נזדכך חומרו כ"כ בחופן שלא יהי חולץ ומפסיק צין הארת הנשמה בעולם העליון לכשהי' מלוכשת בגוף. חבל משה משה לא פסיק טעמי' בגוי' שנזדכך אלל הגוף כ"כ עד שלא היה חולץ ומפסיק כלל צין הארת הנשמה כשהי' בעולם העליון לכשהי' בגוף. וזה הי' מפני רוב שפלותו וענותו שחשב עצמו כאלו הגוף חינו וחמר ונחנו מה ואלל חברה עכ"פ היה חשוב כעפר וחפך ולכן ה' השכינה מדברת מתוך גרונו של משה מחמת שלא הי' הגוף אללו מסך מזדיל היחה שכינה מדברת מתוך גרונו ממש. ינ"פ ב"מ"ב

או יאמר על פי דאיתא דהרוחניות והנשמה של אדם נקראים בשם שמות דעיקר השם הנקרא לאדם כגון ראובן או שמעון זה השם הוא להנשמה ולא להגוף והחקירה לזאת הוא שאנו רואים אדם שהוא ישן ורוצים להקיצו משינתו אם דוחפים את גופו לבלתי יקראו אותו בשמו הוא יותר בקושי להעירו מאם היו קוראים אותו בשמו. וזהו מחמת כשאדם ישן אזי נשמתו עולה למעלה ויוצאת מגופו ולכן בקושי להקיצו משינתו על ידי דחיפת הגוף מה שאין כן אם קוראים אותו בשמו.

נועה ארמון ע"פ

(ה) איש וכיתו באו. ואלה שמות בני ישראל. יו על שם נאולת ישראל נזכרו כאן. הנובן שנא' (שם א) ראה ראיתי את עני עמי. שמעון על שם (ב) וישמע אלהים את נאקתם. לוי על שם שנתהבר הקב"ה לצרתם מן מתוך הסנה לקיים מה שנא' (מלכים א') עמו אנכי בצרה. יהודה על שם שהורו להקב"ה. יששכר שנתן להם הקב"ה עבר שעבדום ביות מצרים וביות חים לקיים מה שנא' (מלכים טו) ואחרי כן יצאו ברכוש גדול. זבולן על שם שהשבין הקב"ה שבינתו בקרבם שנא' (שמות כה) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. ואין זבולן אלא בהמ"ק שנא' (מ"ה ה) בנה בניתי בית זבול לך מכון לשבתך עולמים. בנימין על שם (שמות טו) וימנה ה' נאדרי בכה. דן על שם (מלכים טו) וגם את הנזי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול. נפתלי על שם תורה ומצות שנתן להם הקב"ה שכתוב בהם (מלכים טו) ומתוקים מודש ונופת צופים. גד על שם המן שהאכילם הקב"ה שהוא כורע גד. אשר על שם שהיו מאשרין אותן כל שומעי האולתן וגדולתן דכתיב (מלכים ג) ואשרו אתכם כל הנזים כי תהיו אתם ארץ הפן אמר ה' צבאות. יוסף על שם שעתיד הקב"ה להוסיף ולגאול את ישראל מן מלכות הרשעה כשם שנאל אותם ממצרים דכתיב (שם יב) והיה ביום ההוא יוסיף ה' שנית ידו וגו' וכל הענין ההוא הכתוב שם:

מנחם בנב - אמת

ויאמר פרעה אלי יוסף ראה נתתי אתך על כל ארץ מצרים: ויס' פרעה את טבעתו מעל ידו ויתן אותה על יד יוסף וילבש אתו בגדי שש וישם רבד הזהב על צווארו: וירכב אתו במרכבת המשנה אשר לו ויקראו לפניו אברך ונתן אתו על כל ארץ מצרים: ויאמר פרעה אלי יוסף אני פרעה ובבלעדיך לא ירבים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים: ויקרא פרעה שם יוסף צפנת פענח ויתן לו את אסנת בת פוטי פרע כהן אן לאשה ויצא יוסף על ארץ מצרים:

נ"פ ר"א

ותרעב כל ארץ מצרים ויצעק העם אל פרעה ללחם ויאמר לה פרעה לכל מצרים לכו אלי יוסף אשר יאמר לכם תעשו:

(מ"ג)

וגי"כ ואלה שמות וא"י מוסיף על ענין ראשון וימת יוסף (בראשית נ כו) ואלה שמות שצוה להם שלא ישנו שמותם, ואמר להם אע"פ ששינו שמי וקורין אותי צפנת פענח (שם מא מה) אתם אל תשנו שמותיכם:

ה"פ הנכ"פ

א ויאסיה שמות בני ישראל בני ישראל. ר"ת ואדם אשר לומד הסדר שנים מקרא ואחד תרגום בקול נעים ישיר יחיה שנים רבות ארוכים לעולם (ברכות ח:):

(מ"ד)

והאמר רב יהודה אמר שמואל משום ר' מאיר כשהייתי לומד אצל ר' עקיבא הייתי מפיל קנקנתום לתוך הדיו ולא אמר לי דבר וכשבאתי אצל ר' ישמעאל אמר לי בני מה מלאכתך אמרתי לו לבלד אני אמר לי בני הוי זהיר במלאכתך שמלאכתך מלאבת שמים היא שביא אתה מחסר אות אחת או כויתר אות אחת נמצאת מהריב את כל העולם כולו אמרתי לו דבר אחד יש לי וקנקנתום שמו שאני מטיל לתוך הדיו אמר לי ובי מטילין קנקנתום לתוך הדיו כמדנייהו לא אמרה תירה *וכתב *וכמה כתב * שיכול למחות

תניא רבי יהודה אמר ר"מ היה אומר לכל מטילין קנקנתום לתוך הדיו חוץ מפרשת סוטה ורבי יעקב אמר משמו *הוין מפרשת סוטה שבמקדש

א"פ עירובין ז"א

לחין מטילין קנקנתום או"ש לרמו שהוא צגימטריא שמו"ה וצ"פ"ק דברכות (ז:): דרשי' מאשר שם שמות דשמה קגרים ואל' ציומא (פג:): ר"מ דייק בשמא כידוע דהשם הוא חיות וכח הדבר כמ"ש צמק"א. וזהו ר"מ צמדרגתו הי' דייק בשמא שהוא מקור חייו הפרטי צמקור הכללי של כל החיים.

צ"בוק רבנן ע"פ מ"פ

נועה ארמון ע"פ

אין אדם אשר יבין את דברי יצירה ואלו אלו הם אלו אשר
אין אדם אשר יבין את דברי יצירה ואלו אלו הם אלו אשר
אין אדם אשר יבין את דברי יצירה ואלו אלו הם אלו אשר

ואלה שמות בני ישראל הפאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו: א א
ראובן שמעון לוי ויהודה: יששכר זבולון ובנימן: דן ונפתלי גד ב גד
ואשר: ויהו כל נפש יצאי ירה יעקב שבועים נפש ויוסף היה ה
במצרים: וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא: ובני ישראל פרו ו
וישרצו וירבו ויעצמו במאד ומאד ותמלא הארץ אתם:

פרשת שמות

השלים הכתוב ספר בראשית שהוא ספר היצירה בחדוש העולם ויצירת כל נוצר, ובמקרי האבות כולם שהם כענין יצירה לזרעם¹. מפני שכל מקריהם ציורי דברים לרמוז להודיע כל העתיד לבא להם, ואחרי שהשלים היצירה התחיל ספר אחר בענין המעשה הבא מן הרמזים ההם, ונתיחד ספר ואלה שמות בענין הגלות הראשון הנגזר בפירושו² ובגאולה ממנו, ולכן חזר והתחיל בשמות יורדי מצרים ומספרם אף על פי שכבר נכתב זה³ בעבור כי ירידתם שם הוא ראשית הגלות כי מאז הוחל, והנה הגלות איננו נשלם עד יום שובכם אל מקומם ואל מעלת אבותם ישובו, וכשיצאו ממצרים אף על פי שיצאו מבית עבדים עדיין יחשבו גולים כי היו בארץ לא להם⁴ נבוכים במדבר⁵, וכשבאו אל הר סיני ועשו המשכן ושב הקדוש ברוך הוא והשרה שכירתו ביניהם אז שבו אל מעלת אבותם שהיה סוד אלוה עלי אהליהם⁶, והם הם המרכבה⁷ ואז נחשבו גאולים, ולכן נשלם הספר הזה בהשלימו ענין המשכן ובהיות כבוד ה' מלא אותו תמיד⁸.

פירוש פסוקים

[א] ואלה שמות, א"ר אבהו כל מקום שנאמר אלה פסל את הראשונים ואלה מוסיף שבח על הראשונים, אלה תולדות השמים והארץ ב) פסל לתוהו ובוהו, ואלה שמות הוסיף שבח על שבעים נפש שנאמרו למעלה שכולם היו צדיקים.

(א) ואלה שמות בני ישראל. אף על פי שמנאן צחייהן בשמותם א, חזר ומנאן צמיתתן ב [אחר מיתתן] להודיע חיבתן, שנמשלו לכוכבים שמונאן [צמספרן] ומכניסן צמספר ג וצממותם ד, שנאמר המונאן צמספר זבאם לכלם צבאם יקרא (ישעיה מ כו) פ

מצרימה ג"י שממה, והיא אותיות ממשעה, כלומר שעתידה להיות שממה ע"י משה, וכן היה, שעשאה כמצולה שאין בה דגים ג).

ואלה שמות בני ישראל הבאים. ר"ת שביה שאפילו כשהיו בשביה "שמות בני ישראל", שלא שינו שמותם. וזהו שאמרו חז"ל (פדר"א מח) שבשביל ג' דברים נגאלו ממצרים, בשביל שלא שינו שמותם וכו'.

תמנו טיבבר אחר מי פעל ועשה קורא הרורות טראש, אלו זכו הרורות היה הקב"ה קורא שמותם בשם שקרא לאדם ולוהו שנאמר טיבבר את שם אדם. וכן אתה מוצא כשהיה הקב"ה רואה צדיק נולד הוא בכבודו היה קורא שמו. קרא לאברהם ויהיה שמו אברהם, וכן ליצחק ויהיה שמו יצחק, וכן ליעקב ויהיה שמו ישראל, וכן לשלמה וכי שלמה יהיה שמו, וכן ליאשיה ויהיה שמו יאשיהו שמו, ואלו זכו הרורות היה הקב"ה קורא שם לכל אחד ואחד ומשכו היו יודעים את טיבו ואת מעשיו, וכן אתה מוצא במצרים כאלה משפחות לוי משפחת הלבני על שם טיט ולבנים, משפחת השמעי ששמע הקב"ה את תפלתם, משפחת החרוני שנתחברה להם שביניהם.

כבר אמרו ז"ל ר"י מאיר דייק בשמא" (יומא פ"ג), פירוש שהיה מדייק בשמות בני אדם להבין בהם את אופיים. והענין הוא שמן השמים מסבבים שיקרא האדם בשם שהוא על פי תוכן מודותיו ואופיו. וכו' הוא בלי כל ספק בשמות שנמסרו לנו בתורה ובשאר כתבי הקודש.

ואלה שמות מוסיף על הראשונים כי דוקא ע"י הגלות נתגדלו ונתבררו אותן השמות בתוספת מרובה אל השלימות כמ"ש. ומעין זה נמצא בכל איש ישראל שיש לכ"א שם מיוחד דאיתא נשמה בגוף כאזכרה בגוילין. כי באמת הנשמה היא אותיות מיוחדים לכל נפש ונפש. והוא שמו שעליו נברא. שם ג"י ספר. ואותן האותיות שחקק הקב"ה בו צריכין להתברר בכמה מיני צירופים ואופנים עד שיוציא מכח אל הפועל כח הנשמה ואותיות המיוחדים אליו:

פסוקים

והלך משה וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל: ויאמר אליהם א ב לא
בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבוא ויהיה
אמר אלי לא תעבר את הירדן הזה:

א וילך משה. לריך לדעת להיכן הלך, ויונתן חרגס שהלך למשכן בית חולפנא, והמפרשים אמרו (עין רמז"ן ורבינו בחיי) שהלך ממחנה לוייה למחנה ישראל כחדם הנפטר מחצירו, והכתוב קתום הוא, ואין ממנו היכר לאחד מהדרכים. עוד לריך לדעת מי העיר את רוח משה לדעת שמלאו ימיו ושנותיו, והלא אמרו צגמרא (שבת ל) שאין מודיעין לאדם ימיו ושנותיו, ומי הודיעו למשה:

וגראה לפרש על פי דבריהם ז"ל (וזה"ק ח"א ריח). שאמרו כי ארבעים יום קודם הפטירה נשמת האדם הולכת ממנו, כאמרו (שה"ש ד ו) ונסו הלללים, ומנקהת מקום חנייתה במקום עליון, והלדיקים יכירו בדבר, ולא ולמד מרבי שמעון בר יוחאי שהכיר ברבי יצחא כאמור בספר הזוהר (שם א):

ואמרו עוד כי השמות שיש לישראל הם שמות הנשמות ב. וכבר העירתי בזה בפירוש פסוק ושם רשעים ירקב (משלי י ז), וכמאמר חז"ל שאמרו (זוהר חדש רות פד ע"ג) שאין הרשעים זוכרים את שמם. והטעם הוא כי הרשע אין לו נפש, וכמו שרמזו צפסוק ושמת סכין בלועך אם צעל נפש אתה (משלי כג ט), הא למדת שהרשע אינו צעל נפש, כי נשמת היא ממנו, ולזה אין הרשעים מכירים את שמם, כי אינם צעלי נפש צעלת השם: וכאן אמר וילך משה, פירוש רוח החיים שבו שחקרא משה, הלכה כסדר הרגיל למי שמגיע קלו, וכינה לנפשו לשון זכר, כי הוא סימן לגודל הנפש כשתהיה צמדרגת זכר, והודיע הכתוב צמה שאמר וידבר את וגו', שהרגיש צהליכתה והכיר שהגיע קלו ציוס ההוא, כאמרו צן מאה וגו' אנכי היום, ואמרו ז"ל (סוטה יג): היום מלאו ימי ושנותי:

שלושה שמות נקראו לאדם: אחד שקראו לו אביו ואמו, וא' שקראו לו אחרים, ואחד שכתוב בספר תולדות ברייתו על שם מלאכתו (קה"ר ז, ג, מדרש שמואל פכ"ג ובת' ויקהל ח' הגירסא: א' מה שקונה הוא לעצמו).

פסוקים

עבדך עבדך
אנכי עבדך